

ΣΥΜΒΟΛΗ

στα μαθήματα
της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Τεύχος 12 - Ιούλιος-Δεκέμβριος 2021

Της συντάξεως

Είδαμε και ακούσαμε πρόσφατα στο διαδίκτυο και τα ΜΜΕ ότι σε ονομαστά πανεπιστήμια της Αμερικής εκδηλώνεται έντονη απαξίωση της Ελληνορωμαϊκής Γραμματείας και των κλασικών Σπουδών. Το φαινόμενο αυτό το έχουν ήδη περιγράψει και σχολιάσει από τη δεκαετία του 90 οι κλασικοί φιλόλογοι Victor Davis Hanson και John Heath στο περιβόητο έργο τους *Who killed Homer?* (μετάφρ. Ρένα Καρακατσάνη, Ποιος σκότωσε τον Ομηρο, εκδ. Κάκτος 1999).

Οι συγγρ. ανάμεσα στα άλλα επισημαίνουν εύστοχα και ελεγκτικά ότι “αντίθετα από τους Έλληνες, που είχαν αναγκαστεί να ιεραρχήσουν τα κοινωνικά προβλήματά τους με μεγάλη προσοχή, οι δικοί μας ακαδημαϊκοί και πολιτικοί συντάσσουν πρωτόκολλα..., τη στιγμή που διαλυόμαστε μπροστά στα ερείπια των διαζυγίων, των εγκαταλελειμμένων παιδιών, των άστεγων, των απανταχού φόνων, του εθισμού στα ναρκωτικά και των άθλιων κατοικιών στα μεγάλα αστικά κέντρα. Οι φεμινίστριες μαίνονται εναντίον της καταπίεσης στην Αρχαία Ελλάδα μέσα σε Πανεπιστήμια όπως το Γέιλ, το Πρίν-

στον, το Μπέρκλεϊ ... και νεαρές εύπορες λευκές διαδηλώνουν ... όταν λίγα μέτρα πιο πέρα από τις αίθουσες διδασκαλίας και τους κοιτώνες τους ζουν... κοινότητες με συνθήκες ζωής κατάλληλες μόνο για ζώα – αστικά κέντρα πολύ πιο αφιλόξενα απ’ ότι η κλασική Αθήνα ή η Ρώμη”! (μετάφρ., ό.π. 164-5). Και, μολονότι οι ίδιοι νοιώθουν αδύναμοι να την επιβάλουν, εκδηλώνουν την πεποίθησή τους ότι “το να σκεφτόμαστε και να ενεργούμε σαν Έλληνες θα μπορούσε να θέσει τέρμα σε μεγάλο μέρος της σημερινής μας παραφροσύνης”! (ό.π. 26).

Θα προσθέσουμε ότι οι θεμελιώδεις έννοιες του σύγχρονου πολιτισμού, όπως Ελευθερία, Δημοκρατία, “πόλις” (ειρηνική συνύπαρξη) κ.ά., και οι προϋποθέσεις κατανόησης και βιώσεως αυτών είναι εγκατεσπαρμένες στο *Corpus* της Ελληνικής κυρίως αλλά και της Λατινικής Γραμματείας και εναπόκειται πάντοτε στους λίγους ειδήμονες ν’ αναδείξουν και διδάξουν ορθά αυτές τις προϋποθέσεις του “υγιαίνοντος Λόγου”!

Ι.Ν. Ηλιούδης, δ.Φ

Περιεχόμενα

Α΄ Γυμνασίου Μουσικών Σχολείων – Α΄ - Β΄ - Γ΄ Γενικών Γυμνασίων
Κριτική Μουσική Ακρόαση: Μια διδακτική προσέγγιση με αντικείμενο
το τραγούδι «Τ΄ αστέρι του βοριά» του Μάνου Χατζιδάκι

της Βασιλικής Κοσμάνου-Λιακατά,
Εκπαιδευτικού στο Μουσικό Σχολείο Λάρισας, Μουσικολόγου (Α.Π.Θ.),
MSc Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) - Σελ. 2

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΣΕ ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΓΑΜΟΥ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
του Θεοδώρου Κουτσιώρα, Θεολόγου - Σελ. 3-6

Ποταπός και βρώμα:
Λαϊκή νοηματοδότηση σε λόγιες λέξεις
του Ι.Ν. Ηλιούδη, δ.Φ - Σελ. 7-8

email: elioudes@sch.gr

Τεχνική Επιμέλεια: Ρούσσας Γεώργιος, καθηγητής Πληροφορικής Γυμνασίου Φαλάνης

Α΄ Γυμνασίου Μουσικών Σχολείων – Α΄ - Β΄ - Γ΄ Γενικών Γυμνασίων Κριτική Μουσική Ακρόαση: Μια διδακτική προσέγγιση με αντικείμενο το τραγούδι «Τ΄ αστέρι του βοριά» του Μάνου Χατζιδάκι

της Βασιλικής Κοσμάνου-Λιακατά,
Εκπαιδευτικού στο Μουσικό Σχολείο Λάρισας, Μουσικολόγου (Α.Π.Θ.),
MSc Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας)

Ως συνέχεια του προηγούμενου τεύχους της Συμβολής, στο παρακάτω κείμενο παρατίθεται μια διδακτική προσέγγιση με αντικείμενο το τραγούδι «Τ΄ αστέρι του βοριά», η οποία θα μπορούσε να εφαρμοστεί είτε στην Α΄ Γυμνασίου των Μουσικών Σχολείων, είτε των Γενικών Γυμνασίων, είτε στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, εφόσον έχουν διδαχθεί ορισμένα στοιχεία θεωρίας μουσικής και οργανογνωσίας στους μαθητές. Στο μάθημα διαθεματικά αξιοποιείται και το μάθημα της Γλώσσας και της Μορφολογίας της Μουσικής.

Παρατίθεται το κείμενο του τραγουδιού:

1η στροφή Τ' αστέρι του βοριά θα φέρει ξαστεριά
μα πριν φανεί μέσα από το πέλαγο πανί
θα γίνω κύμα και φωτιά να σ' αγκαλιάσω ξενιτιά

2η στροφή Κι εσύ χαμένη μου Πατρίδα μακρινή
θα μείνεις χάδι και πληγή σαν ξημερώσει σ' άλλη γη

3η στροφή Φεγγάρια μου παλιά καινούρια μου πουλιά
διώχτε τον ήλιο και τη μέρα απ' το βουνό
για να με δείτε να περνώ σαν αστραπή στον ουρανό.

ρεφρέν Τώρα πετώ για της ζωής το πανηγύρι,
Τώρα πετώ για της χαράς μου τη γιορτή

Φύλλο εργασίας

1ο βήμα: κριτική ακρόαση του τραγουδιού

Αγαπητά παιδιά μεταβείτε στην παρακάτω σελίδα και ακούστε προσεκτικά το παρακάτω κομμάτι:

https://www.youtube.com/watch?v=FbfnzAbNp_A

2ο βήμα: απάντηση σε ερωτήσεις

1) Σας δίνονται τα εξής όργανα: πιάνο, φουσαρμόνικα, ακορντεόν, φλάουτο, όμποε, κλαρινέτο, φαγκότο, σαξόφωνο, κιθάρα, μαντολίνο, βιολί, βιολοντσέλο, μεταλλόφωνο, τύμπανα. Σημειώστε ποια 6 από αυτά παίζουν.

Απάντηση: πιάνο, φουσαρμόνικα, ακορντεόν, μεταλλόφωνο, κιθάρα, μαντολίνο, βιολοντσέλο...

2) Σε ποιο ρυθμό είναι το κομμάτι; (3/4, 4/4, 5/8)

Απάντηση: 4/4

3) Ποια δομή έχει; (σημειώστε τη σωστή επιλογή, α ή β ή γ) -

α) 1η και 2η στροφή, ρεφρέν, 3η στροφή, ορχηστρικό μέρος, ρεφρέν, 3η στροφή, κλείσιμο-coda

β) εισαγωγή, 1η στροφή, ορχηστρικό μέρος, ρεφρέν, 2η στροφή, 3η στροφή, κλείσιμο-coda

γ) 1η στροφή, ρεφρέν, ορχηστρικό μέρος, 2η και 3η στροφή, ρεφρέν, κλείσιμο-coda

Απάντηση: α

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΣΕ ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΓΑΜΟΥ - ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

του Θεοδώρου Κουτσιώρα, θεολόγου

Στα διδακτικά εγχειρίδια Θρησκευτικών που κυκλοφόρησαν για τους μαθητές στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Σχολικό έτος 2020-2021) έχουμε αναφορές γύρω από το θεσμό του γάμου στην Στ' Δημοτικού, στη Β' Γυμνασίου, στην Γ' Γυμνασίου και σε όλες τις τάξεις του Λυκείου. Το άρθρο αυτό επιδιώκει να δώσει μια περιληπτική, σφαιρική και αντικειμενική ενημέρωση, γύρω από τον θεσμό του Γάμου και της οικογένειας κυρίως στη Παλαιά Διαθήκη, ώστε οι διδάσκοντες εκπαιδευτικοί να έχουν μεγαλύτερη άνεση χειρισμού αυτού του θέματος.

Η ΑΡΧΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Ο γάμος μέσα στην ιστορία, σύμφωνα με την Ορθόδοξη Χριστιανική οπτική, είναι μία οικονομία, μία συγκατάβαση του Θεού, για ν' αντιμετωπιστούν τα ολέθρια αποτελέσματα της παράβασης του ανθρώπου. Αν θέλουμε να προσεγγίσουμε με υγιή τρόπο τις πτυχές του γάμου και της οικογένειας στα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης οφείλουμε να γνωρίζουμε τις συνθήκες της εποχής καθώς και την πνευματική και οντολογική κατάσταση των ανθρώπων.

Στην παλαιά Διαθήκη απουσιάζει εντελώς η σύγχρονη αρρωστημένη αντίληψη, ότι μπορούν να υπάρχουν εφήμερες και ελεύθερες σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων.

Επίσης η παρουσία παιδιών και η τεκνογονία σε ένα ζευγάρι ήταν θέμα πρώτης προτεραιότητας και πρώτιστος σκοπός. Αποτελούσε πηγή μοναδικής χαράς και ύψιστης ευλογίας. Αντίθετα η απουσία τέκνων, λόγω στειρότητας των συζύ-

γων, αποτελούσε μια εξέλιξη δυσβάστακτη και δυσάρεστη. Η ατεκνία στο αντρώπινο επέφερε κοινωνικό όνειδος και αισθήματα απαξίας.

Οι πρωτόπλαστοι Αδάμ και Εύα, μετά την έξοδό τους από τον παράδεισο, έγιναν ζευγάρι και άκουσαν τη θεϊκή προτροπή «Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε». Από το σχήμα αυτό, του πατέρα και της μητέρας, θα προέρχονταν βιολογικά πλέον όλοι οι μελλοντικοί απόγονοι στη γη, πλην Ιησού Χριστού. Η βούληση του Θεού για ζευγάρι του ενός άνδρα και της μιας γυναίκας είναι δεδομένη ευθύς εξ αρχής «Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»¹

Το ζευγάρι του άνδρα και της γυναίκας συνδημιουργεί τα παιδιά και η χαρά η οποία προκύπτει στην οικογένεια ενώνει ακόμα περισσότερο τους γονεὺς μεταξύ τους, αλλά και τους γονεὺς με τα παιδιά τους.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΙΜΟΜΕΙΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ. ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ

Η εντολή του Θεού, «Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε» αρχικά και για ένα σχετικά μικρό διάστημα χρόνου, στην αυγή του ανθρωπίνου γένους, έδινε την ελευθερία σύναψης σχέσεων γάμου και μεταξύ πολύ στενών συγγενών, όπως μεταξύ αδελφών.

Στη φάση αυτή, η οποία θα μπορούσε να ονομαστεί και φάση ανάγκης, δεν υπήρχαν απαγορευτικοί νόμοι για τις συγγένειες εξ αίματος και επομένως ούτε η αίσθηση της παρανομίας στους

ανθρώπους. Επειδή υπήρχε αυτή η άγνοια των συγγενικών δεσμών στους άμεσους απογόνους των πρωτοπλάστων, ήταν λογικό να μην επιτρέψει ο Θεός αιμομεικτικές ασθένειες και γενετικές ανωμαλίες. Γενετικά προβλήματα, εξ αιτίας παραβίασης συγγενικών δεσμών, θα προκύψουν αργότερα, όταν ο Θεός τοποθέτησε απαγορευτική νομοθεσία στις σχέσεις γάμου μεταξύ συγγενών εξ αίματος και αγχιστείας και αυτό είναι πράγματι αξιοθαύμαστο και αξιοπαρατήρητο.

Στην πρώτη αυτή φάση, λοιπόν, οικονομήθηκε ο πολλαπλασιασμός του ανθρωπίνου γένους. Όταν το ανθρωπινό γένος πολλαπλασιάστηκε σε ικανό αριθμό, τότε ο Θεός θέσπισε νόμους, οι οποίοι απαγόρευαν ρητά και απερίφραστα τη σύναψη σχέσεων μεταξύ συγγενών εξ αίματος και αγχιστείας.

Η ΑΚΡΑΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΛΩΤ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ ΤΟΥ

Οι αρνητές της Παλαιάς Διαθήκης και του Χριστιανισμού, συνήθως, απομονώνουν το συγκεκριμένο περιστατικό του Λώτ και των θυγατέρων του, κάνοντάς το εφιαλτήριο επιθετικότητας.

Πρόκειται για την καταδικαστέα και παράνομη μίξη των θυγατέρων του Λώτ με τον πατέρα τους. Οι δύο δίκαιες θυγατέρες του Λωτ, μετά τη μεγάλη καταστροφή του εξ ουρανού πυρός που εξαφάνισε τις πέντε πόλεις των Σοδόμων, νόμισαν, αφελώς, πως δεν υπήρχαν πλέον άνδρες για να τις παντρευτούν. Ποιος μπορεί να αποδώσει ασεβή κίνητρα και ανηθικότητα, γράφει ο άγιος Χρυσόστομος, στο συλλογισμό των θυγατέρων του Λωτ; «Ὅρᾱς πῶς οὐκ ἀσελγείας ἦν τὸ γεγονός;»²

Στην απελπισία τους, λοιπόν, οι θυγατέρες του Λωτ μη τυχόν έλθει το τέλος του ανθρωπίνου γένους αποφάσισαν να έχουν σχέσεις γάμου με τον πατέρα τους σε διαφορετική ημέρα η κάθε μία, χωρίς ο πατέρας τους να πάρει είδηση, δηλ. να είναι εν συνειδήσει. Έτσι μεθόδευσαν τη μέθη του πατέρα τους με σκοπό την τεκνοποιΐα, όπως και έγινε.

Από το παραπάνω συμβάν συνεπάγεται πως αν ο πατέρας ήταν εν εγρηγόρσει θα ήταν αμετάπειστος, μη δείχνοντας καμμιά ανοχή σε μια τέτοια ασέβεια. Ωστόσο από τη σχέση αυτή προέκυψαν δύο τέκνα, ο Μωάβ από τη μεγαλύτερη κόρη και ο Αμμάν από τη μικρότερη, τη γενεά των οποίων θεωρεί ηθικά απόβλητη και αυτός ο

Μωσαϊκός νόμος: «οὐκ εἰσελεύσεται Ἵ Αμμανίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου· καὶ ἕως δεκάτης γενεᾶς οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν Κυρίου καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα»³

Είναι φανερό ότι, όταν ένα τέτοιο γεγονός καταδικάζεται τόσο ξεκάθαρα από την ίδια την Αγία Γραφή, τι περιθώρια εντυπωσιασμού και διαμαρτυρίας μπορούν να έχουν οι εμπαθώς προσκείμενοι προς το στρατόπεδο των Ορθόδοξων Χριστιανών;

Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Στον λαό της Παλαιάς Διαθήκης έχουμε πολλά ανώνυμα πρόσωπα αποκλειστικά αφοσιωμένα στον Κύριο, αλλά και επώνυμα, όπως ο προφήτης Ηλίας, ο Ελισαίος και εν μέρει ο Ιωάννης Πρόδρομος. Τέτοιου είδους πρόσωπα ακολουθούν έναν ανώτερο τρόπο ζωής, ζουν εν παρθενία, ως επίγειοι άγγελοι, χωρίς την ανάγκη της συζυγίας, έχοντας την επιδοκιμασία και την έγκριση του αγίου Θεού, όπως φαίνεται από τα θαύματά τους, και αποτελούν τις ρίζες τού, μετά Χριστόν, καταξιωμένου και αγγελικού θεσμού του Μοναχισμού ο οποίος συναντιέται στην Ορθόδοξη Χριστιανοσύνη.

Στα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης άνδρας και κοπέλα, στη διάρκεια του αρραβώνα, έπρεπε να πορευτούν με εγκράτεια. Δεν επιτρέπονταν συζυγικές σχέσεις προ του γάμου. Ο ηθικός νόμος της Παλαιάς Διαθήκης απαγόρευε, επίσης, και την απιστία στη διάρκεια του γάμου ενός ζευγαριού. Όλα αυτά περιλαμβάνονταν στην έκτη εντολή του Δεκαλόγου «Οὐ μοιχεύσεις»⁴, εντολή που παρέμεινε και παραμένει έγκυρη και αναλλοίωτη ανά τους αιώνες.

Είναι γνωστό επίσης ότι η παρθενία ήταν δεσμευτική προϋπόθεση, για να γίνει μια κοπέλα γυναίκα του μετέπειτα αρχιερέα ή κάποιου άλλου ιερωμένου προσώπου.

Η ΜΕΤΑΠΤΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ- ΟΙ ΠΟΛΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΠΟΛΥΓΥΝΙΑ)

Συν τω χρόνω, πορευόμενος ο άνθρωπος στην πτωτική του κατάσταση, χάνει την απαραίτητη διαύγεια, εγκαταλείποντας αρκετές φορές αυτό το αρχικό και ιδανικό στερεότυπο του αντρόγυνου, δηλ. του ενός άνδρα και της μοναδικής γυναίκας, υπέρ μιας άλλης σύναψης συζυγικών σχέσεων.

Ο θεσμός του γάμου αρχίζει να φθείρεται και να κλονίζεται σοβαρά. Η ιερότητα και η αρχική σημασία του θεσμού υποβαθμίζονται με το πέρασμα του χρόνου, καθώς οι άνθρωποι γίνονται σκληρόκαρδοι. Όταν οι φαρισαίοι ρώτησαν τον Κύριο, γιατί ο Μωϋσής επέτρεψε το διαζύγιο (αποστάσιο) σε περισσότερες περιπτώσεις, ο Κύριος απάντησε: «Μωσής πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεπεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ’ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω»⁵

Στην Παλαιά Διαθήκη αναφέρονται περιπτώσεις ανδρῶν που ἔχουν δύο ἢ περισσότερες γυναῖκες (Λάμεχ, Ελκανά, Γεδεών, Ησαΐ, Ροβοάμ, Δαβίδ, κ.ά)

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΟΛΟΜΩΝΤΑ

Κατακριτέα ἀπὸ τὴ σύνολη πατερικὴ παράδοση τῆς Εκκλησίας εἶναι καὶ τὰ τελευταῖα ἔτη ζωῆς τοῦ Σολομώντα. Ὁ Σολομώντας, δείχνοντας πλήρη ἀποστασία ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό, οἰκοδόμησε εἰδωλολατρικούς ναῖσκους καὶ λάτρεψε ἀνύπαρκτες θεότητες. Τυφλωμένος ἀπὸ ἐγωισμό καὶ πλούτο καὶ ξεπερνώντας κάθε προηγούμενο προσκολλήθηκε ἐρωτικά σὲ μεγάλο ἀριθμὸ ἀλλόθρησκων γυναικῶν. Ὁ Σολομώντας ἔδειξε πρωτοφανή γυναικομανία, διαφθορά καὶ ἀκραία ἀνηθικότητα. «Φιλογύναιο» τὸν χαρακτηρίζει, πολὺ δίκαια, ὁ Μέγας Ἀθανάσιος⁶. Τελικὰ ἡ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ οδήγησε σὲ συναίσθηση τὸν Σολομώντα καὶ ἡ εἰλικρινὴς τοῦ μετάνοια ἐγίνε ἀπὸ τὸν Θεό ἀποδεκτή.

ΑΒΡΑΑΜ ΚΑΙ ΙΑΚΩΒ

Σε εἰδική περίπτωση ἐμπίπτουν οἱ γυναῖκες τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ιακώβ. Στὰ χρόνια, λοιπόν, τῶν πατριαρχῶν, πρὶν δοθεῖ ἀκόμα ὁ γραπτὸς νόμος τοῦ Μωϋσῆ, υπήρχε ἡ συνήθεια, ἀν ἡ ἐλεύθερη καὶ ἐπίσημη σύζυγος ἐνὸς ἀνδρὸς ἦταν ἀτεκνὴ μποροῦσε νὰ «πιέσει» τὸν ἀνδρὰ τῆς, ὥστε νὰ ἀποκτήσῃ παιδί ἢ παιδιὰ με μίαν γυναῖκα υπηρέτριά της καὶ κατώτερης κοινωνικῆς θέσης. Τὸ παιδί ἢ τὰ παιδιὰ γίνονταν κανονικὰ παιδιὰ τῆς ἐπίσημης συζύγου τοῦ ἀνδρὸς. Αὐτὴ ἡ υπηρέτρια γυναῖκα ὀνομαζόταν παλλακίδα καὶ εἶχε τὰ δικαιώματα τῆς γυναῖκας β' σειράς.

Επίσημη γυναῖκα τοῦ Ἀβραάμ ἦταν ἡ Σάρρα. Δεύτερης σειράς γυναῖκες τοῦ Ἀβραάμ ἦταν οἱ παλλακίδες Χετούρα καὶ ἡ Αἰγυπτία Ἄγαρ. Ἐπίσημες γυναῖκες τοῦ Ιακώβ ἦταν ἡ Λεία καὶ ἡ

Ραχήλ. Β' σειράς γυναῖκες τοῦ Ιακώβ, δηλ. παλλακίδες, ἦταν ἡ Σελφά, με τὴν ἐγκριση τῆς Λείας καὶ ἡ Βαλλά, με τὴν ἐγκριση τῆς Ραχήλ. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὰ παιδιὰ ὅλων τῶν γυναικῶν πρώτης ἢ δευτέρης σειράς ἦταν νόμιμα καὶ ἀποδεκτά. Στὴ περίπτωση τοῦ Πατριάρχῃ Ιακώβ ὅλα τὰ ἀγόρια, καὶ τῶν τεσσάρων γυναικῶν τοῦ, ἐγίναν οἱ γενάρχες τῶν 12 φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ οἱ ἀπόγονοί τους ἀξιώθηκαν νὰ κληρονομήσουν τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας.

Οἱ δεσμοὶ συγγένειας, γιὰ τὴν ἐποχὴ που μιλάμε, ἦταν ὀλοφάνερα χαλαροί. Θεῖος μποροῦσε νὰ πάρει ὡς γυναῖκα τὴν ἀνεψιά του καὶ ἓνας ἀντρας μποροῦσε νὰ νυμφευτεῖ σταδιακὰ δύο ἀδερφές. Αναφέρεται γάμος ἀντρόγυνου μετὰξὺ ἐτεροθαλῶν ἀδελφῶν καὶ ἐπίσης γάμος ἀντρόγυνου μετὰξὺ ἐξαδελφῶν. Ἀργότερα, ὅταν δόθηκε ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος, ἡ ἠθικὴ τάξη ἀποκαταστάθηκε.

ΤΟ ΑΙΣΧΟΣ ΤΩΝ ΣΟΔΟΜΙΤΩΝ

Στὸ βιβλίον τοῦ Λευϊτικοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διαβάζουμε τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας: «Καὶ ὃς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσενος κοίτην γυναικός, βδέλυγμα ἐποίησαν ἀμφότεροι»⁷. Δηλαδή, «Καὶ ἐκεῖνος ποὺ κοιμήθηκε με ἀνδρὰ, ὅπως με γυναῖκα, καὶ οἱ δύο διέπραξαν μισητὴ ἀμαρτία».

Οἱ ὁμοφυλόφιλοι, ἀνδρες ἢ γυναῖκες, ἀν συμβεῖ νὰ διακατέχονται ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος, ἀντιμετωπίζονται στὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη ὡς παραβάτες τοῦ Θεοῦ θελήματος καὶ ἀπαιτεῖται μετάνοια. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μιλά ξεκάθαρα ὅτι αὐτὴ ἡ διαστροφή καὶ παρανομία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι βδελυκτὴ στα ὅμματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. Κάθε ἄλλη ἀντιμετώπιση συγκρούεται με τὴ θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη στὸ 19^ο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως ἀναφέρει ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς βαρύτατης αὐτῆς ἀμαρτίας καταστράφηκαν ὀλοσχερῶς καὶ παραδειγματικά με φωτιά, ὅπως προαναφέραμε, πέντε πόλεις τῶν Σοδόμων. Ἐστὶ ὁ ὁμοφυλοφιλία ἐγίνε συνώνυμη με τὴ λέξη Σοδομισμός καὶ ματαιοπονοῦν ὅσοι προσπαθοῦν νὰ τὴν εἰσάγουν στοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανούς ὡς ἓνα ἰσότιμο καὶ υγιὲς τρόπο ἐγγαμου βίου. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς εἶναι βαρύτατη ἀμαρτία καὶ κατὰπτωσις. Ἡ ὁμοφυλοφιλία διορθώνεται μόνο με εἰλικρινὴ μετάνοια.

Η καταστροφή των Σοδόμων, που και η αρ-
χαιολογία απέδειξε πρόσφατα την αντικειμενικό-
τητα του γεγονότος, διαγράφει και το μέγεθος
του ατοπήματος, όσων υποστηρίζουν το αντί-
θετο. Η σοφή λαϊκή έκφραση «Γίναμε Σόδομα και
Γόμορρα», φανερώνει ότι ως κοινωνία έχουμε
υπερβεί τα ηθικά επιτρεπτά όρια και η κατά-
σταση είναι εκτός ελέγχου.

Ο ΛΕΥ(Β)ΙΡΑΤΙΚΟΣ Ή ΑΝΔΡΑΔΕΛΦΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ Ή ΕΠΙΓΑΜΒΡΕΙΑ

Ένας άλλος καθιερωμένος θεσμός γάμου στην
Παλαιά Διαθήκη ήταν ο λευ(β)ιρατικός. Αφο-
ρούσε τη υποχρέωση που είχαν τα αδέρφια του
πεθαμένου άνδρα μιας γυναίκας, αν υπήρχαν. Αν
ο άνδρας που πέθανε δεν είχε αφήσει απογό-
νους, τότε είχε καθήκον κάποιος αδερφός του
αποθανόντος να πάρει για γυναίκα τη χήρα γυ-
ναίκα του, ώστε να προκύψουν παιδιά. «Εάν δέ
κατοικῶσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἀποθάνῃ εἷς
ἐξ αὐτῶν, σπέρμα δὲ μὴ ᾗ αὐτῷ, οὐκ ἔσται ἡ γυνὴ
τοῦ τεθνηκότος ἔξω ἀνδρὶ μὴ ἐγγίζοντι· ὁ
ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰσελεύσεται πρὸς
αὐτήν καὶ λήψεται αὐτήν ἑαυτῷ γυναῖκα καὶ συ-
νοικήσει αὐτῇ.»⁸ Εάν κάποιος αδερφός του πεθα-
μένου άνδρα τῆς χήρας γυναίκας δεν δεχόταν
αυτόν τον γάμο, τότε αυτή γυναίκα μπορούσε να
εξευτελίσει τον αδελφό του άντρα της δημόσια.

Σε ένα τέτοιου είδους γάμο, με κάποια παρέκ-
κλιση, εντάσσεται και η περίπτωση επιμονῆς
απόκτησης παιδιών της ειδωλολάτρισσας και
Χαναanaίας Θάμαρ με κάποιο από τα τέκνα του
Ιούδα. Όταν διαπιστώνει ότι αυτό ήταν ανέφικτο
βλέπουμε τη Θάμαρ με τέχνασμα να εξαπατά
ακόμα και τον ίδιο τον Ιούδα, τον πατέρα τους,
ώστε να αξιωθεί τελικά δίδυμων απογόνων
Φαρές και Ζαρά, από τους οποίους ο Φαρές σχε-
τίστηκε με τους προγόνους της έλευσης του Μεσ-
σία επί της γῆς!

Στα χρόνια του Μωυσή, αλλά και μέχρι την
Γέννηση του Χριστού, ενώ παρέμεινε στον λαό
της Παλαιάς Διαθήκης ο ενδοφυλετικός γάμος,
δεσμοί εξ αίματος και αγχιστείας γίνονται κωλύ-
ματα και η παραβίαση αυτών των απαγορευτι-
κών νόμων επέσυραν αυστηρότατες και παρα-
δειγματικές τιμωρίες.

Απαγορευόταν ο γάμος μεταξύ αδελφών, ο
γάμος αγοριού με οποιαδήποτε γυναίκα του πα-
τέρα του, ο γάμος θείου ανεψιάς, παππού και εγ-

γονής. Απαγορευόταν, επίσης, ο γάμος πεθερού
και νύφης, ο γάμος γαμπρού και πεθεράς ή μη-
τρυιάς, ο γάμος άνδρα με κουνιάδα, εφόσον
ζούσε η αδερφή της κ. ά. Ωστόσο ο λευ(β)ιρατι-
κός ή ανδραδελφικός γάμος διατήρησε την ισχύ
του μέχρι τα χρόνια του Χριστού, αλλά δεν υιο-
θετήθηκε από την Χριστιανική παράδοση.

Η ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟ- ΞΟΥ ΗΘΟΥΣ

Αυτός που σωστά κατανοεί την Παλαιά Δια-
θήκη θα πρέπει να καταλήξει στο εξής τρίπτυχο
για το περιεχόμενό της: Από τα όσα λέει η Παλαιά
Διαθήκη άλλα είναι εκπληρούμενα, άλλα είναι
συμπληρούμενα και άλλα είναι καταργούμενα⁹.
Το εκπληρούμενο έχει σχέση με την επιβεβαίωση
των προφητειών στο πρόσωπο του Χριστού. Το
συμπληρούμενο έχει σχέση με τα όσα επιπλέον
είπε ο Χριστός περί πίστεως και ηθικής διδασκα-
λίας. Το καταργούμενο έχει σχέση με ότι τελε-
τουργικό, ανεκτικό και συγκαταβατικό, για κά-
ποια διάρκεια χρόνου, εξυπηρέτησε τη θεϊκή οι-
κονομία, χωρίς να υπάρχει λόγος συνέχισής του.

Στα χρόνια της Καινής διαθήκης και μετέπειτα,
σύμφωνα με τις υποδείξεις του Χριστού εκτός
των άλλων, θεσπίστηκαν με ακρίβεια οι δεσμοί
αίματος, αγχιστείας και πνευματικής συγγένειας.
Η Ορθόδοξη Εκκλησία, κρατώντας τη διαχρονική
και αυθεντική παράδοση σέβεται τις παραπάνω
μορφές συγγένειας, σε αντίθεση με τις ποικίλες
αιρέσεις και τις επινοημένες θρησκείες του κό-
σμου που έχασαν από τον ορίζοντά τους την
ομορφιά και την τελειότητα της ορθόδοξης Χρι-
στιανικής ευσέβειας.

¹ Γένεσις Β, 24

² Ιωάννου Χρυσοστόμου P.G. 54, 412 «Εἰς τὴν Γένεσιν»

³ Δευτερονόμιον Δευτ. 23,4

⁴ Έξ. κ'14

⁵ Κατά Ματθ. ΚΘ', 8

⁶ P.G. 28, 314

⁷ Λευϊτ. Κ, 13

⁸ Δευτ. ΚΕ, 5

⁹ <https://www.pemptousia.gr/2013/02/apantisis-stis-katigories-enantion/> (το ψηφιακό κείμενο στο Φάκελλο Α' γυμνασίου)

Ποταπός και βρώμα: Λαϊκή νοηματοδότηση σε λόγιες λέξεις

του Ι.Ν. Ηλιούδη, δ.Φ.

α) Η ερωτηματική αντωνυμία ποταπός (<πο-δαπός)¹ στην Αρχ.Ελληνική σημαίνει "εκ τίνος χώρας, πόθεν... από πού, τί λογής, τί είδους..."². Στη Νεοελληνική όμως έχει αποκτήσει τη σημασία "χυδαίος, ευτελής, τιποτέ- νιος"³. Δηλ., η ερωτημ. αντωνυμία της ΑΕ μετατράπηκε σε επίθετο! Πώς δικαιολογείται αυτή η σημασιολογική αλλοίωση;

Κατά τον Μπαμπινιώτη επήλθε ήδη κατά την ελληνιστική γραμματεία η σημασία "ασήμαντος, ανάξιος λόγου, τιποτένιος" και παραθέτει σχετικό αποδεικτικό κατά την άποψή του απόσπασμα "(πβ.Ευσεβ.Ευαγγ.Προπαρ. 4.20: ο τοις πονηροίς θύειν διά του χρησμού παραινών τίς αν ευλόγως και ποταπός νομισθείη σοί)"⁴. Προς κατανόηση του αποσπάσματος παραθέτω όλην την περίοδο: "Ει δε συνετός είναι και σώφρων ανήρ ορθώς εκρίθη ο ευλαβής και μη θύων δαίμοσιν, ο τοις πονηροίς θύειν διά του χρησμού παραινών τίς αν ευλόγως και ποταπός νομισθείη σοί καταλείπω σκοπεῖν"⁵.

Από τα παραπάνω λοιπόν γίνεται αντιληπτό ότι ο Ευσέβιος, όπως και όλοι οι λόγιοι, χρησιμοποιεί το ποταπός ως ερωτημ.αντωνυμία και συνεπώς δεν ισχύει η άποψη Μπαμπινιώτη. Άλλωστε και ο μεταφραστής Franc. Vigerius του παραπάνω αποσπάσματος της PG μεταφράζει τις ερωτ.αντωνυμίες "τίς και ποταπός" με τις αντίστοιχες λατινικές "qui ...et qualis"⁶.

Κατά τη γνώμη μας η μετατροπή της παραπάνω ερωτ.αντωνυμίας σε επίθετο οφείλεται σε

δημώδη (ή έστω ημιλόγια) παρανόηση γνωστού αγιογραφικού χωρίου της γνωστής ευαγγελικής περικοπής, κατά την οποία μία πόρνη ήλειψε μύρον τα πόδια του Χριστού: "Και ιδού γυνή εν τη πόλει ήτις ην αμαρτωλός ...κομίσασα αλάβαστρον μύρου... ήρξατο βρέχειν τους πόδας αυτού ... Ιδών δε ο Φαρισαίος ο καλέσας αυτόν είπεν εν εαυτώ λέγων.Ούτος ει ην προφήτης, εγίνωσκεν αν τίς και ποταπή η γυνή ήτις άπτεται αυτού, ότι αμαρτωλός εστί" (Λουκ.ζ,39). Το περιστατικό αυτό μάλιστα αναφέρεται κατ' επανάληψη σε χρυσοστομικές ομιλίες και ιδιαιτέρως πέντε φορές επαναλαμβάνεται η ερωτ. αντωνυμία "ποταπή" στη χρυσοστομική ομιλία "Εις τον Φαρισαίον και εις την πόρνην" (PG61, 730 κ.ε.). Κατά την αντίληψη του απλού και απαίδευτου ανθρώπου λοιπόν είναι εύλογο, κατά την ανάγνωση της περικοπής "ποταπή η γυνή ... οτι αμαρτωλός", να εκλαμβάνεται η λ. "ποταπή" ως συνώνυμη με τη λ. "αμαρτωλός" και έτσι να έχει προκύψει η απλοελληνική (ή νεοελληνική) σημασία της λ. ποταπός,-ή. Άλλωστε και ο Δ. Λουκάτος επεσήμανε την ισχυρή επίδραση της Βίβλου επί της Νεοελληνικής με τη διδ.διατριβή του "La Bible dans le parler proverbial du peuple grec".

β) Η αρχαιοελληνική λέξη "βρώμα"(το) σημαίνει "το τρωγόμενον, τροφή, φαγητό"⁷. Στη Νεοελληνική όμως, που απαντούν οι γραφές "βρόμα" (η) και "βρώμα" (η), η σημασία είναι "πολύ άσχημη, δυσάρεστη μυρουδιά"⁸. Το γεγονός ότι

στη ΝΕ υφίσταται η γραφή βρώμα οφείλεται στη γνώμη του Γ.Χατζιδάκι περί ετυμολογικής προέλευσης εκ του αρχαίου βρομῶ < βρόμος, άποψη που αποδέχονται οι Ανδριώτης⁹ και Μπαμπινιώτης¹⁰. Ο Μπαμπινιώτης βέβαια επισημαίνει τη “συχνή ορθ(ο)γραφία) βρώμα”¹¹ όμως απορρίπτει, όπως και ο Ανδριώτης, χωρίς πειστικό επιχείρημα το ενδεχόμενο να προέρχεται η νεοελλ. λ.βρώμα από την πασίγνωστη παροιμιώδη έκφραση “βρώμα και δυσωδία”.

Κατά τη γνώμη μας λοιπόν η νεοελλ.λ. βρώμα προήλθε από την παραπάνω παροι-

μιώδη έκφραση του λαού, η οποία ακούγεται καθημερινά κατά την τέλεση της ακολουθίας “εις κεκοιμημένους”, η οποία άδεται από ιερείς και ψάλτες και την οποία ακροώνται οι παριστάμενοι λαϊκοί: “Εξέλθωμεν και ίδωμεν εν τοις τάφοις, ότι γυμνά οστέα ο άνθρωπος, σκωλήκων βρώμα και δυσωδία...”. Έχουμε λοιπόν και εδώ λαϊκή νοηματοδότηση λόγω παρανόησης και σημασιολογική ταύτιση στις λέξεις βρώμα και δυσωδία!

¹ Μιχ.Χ.Οικονόμου, Γραμματική της Αρχ.Ελληνικής, ΟΕΔΒ,Αθήνα 2006, σελ.141, πρβλ.Η.Γ.Liddell-R.Scott, Μέγα Λεξικόν της ΑΕ, τ.Γ615

² Liddell-Scott, ό.π., Χ.Συμεωνίδης κ.ά., Λεξικό ΑΕ Γλώσσας (Α΄,Β΄,Γ΄ Γυμνασίου) ΙΤΥΕ “ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ” 2013, σελ.238.

³ Χρηστικό Λεξικό της Νελλ.Γλώσσας (Ακαδημία Αθηνών) (επιμ.Χ.Γ. Χαραλαμπίδης) Αθήνα 2014, 1328, Γ.Μπαμπινιώτη, Ετυμολογικό Λεξικό της Νελλ., Αθήνα 2010, 1144.

⁴ Μπαμπινιώτη,ό.π.

⁵ PG 21. 296Α

⁶ PG 21. 295-296Α.

⁷ Liddell-Scott,ό.π., τ.Α,510,Συμεωνίδης, ό.π.65.

⁸ Χρηστικό Λεξικό, ό.π.344,Γαβριηλίδου κ.ά., Ερμηνευτικό Λεξικό ΝΕ (Α΄,Β΄,Γ΄ Γυμν.) ΟΕΔΒ Αθήνα 2008, 82.

⁹ Ν.Π.Ανδριώτη, Ετυμολ.Λεξ.της ΚΝΕ, Θεσ/νίκη 1988, 58

¹⁰ Μπαμπινιώτη, ό.π.279-280

¹¹ Γ.Μπαμπινιώτη, Λεξικό της ΝΕ Γλώσσας, Αθήνα 2002, 388